

Samhället, sanningen och individen

Beröringspunkter mellan två modernitetskritiska röster

Abstract

Modernitetens två främsta kritiker är konservatismen och postmodernismen. Tidigare forskning visar på att dessa idétraditioner har flertalet beröringspunkter, framför allt i form av vissa konstruktivistiska och pluralistiska aspekter samt en specifik syn på subjektet. I föreliggande uppsats konkretiseras och fördjupas dessa aspekter utifrån postmodernismens teoribildning och prövas därefter på en text av konservatismens kanske främsta tänkare, Michael Oakeshott. Genom idéanalysen finner jag att dessa postmoderna drag på ett ytligt plan finns hos Oakeshott, men framför allt tydliggörs de substantiella skillnader inom de övergripande beröringspunkterna. Dessa rör främst Oakeshotts syn på samhället som enhetligt kontra postmodernismens pluralistiska och maktdefinierade samhälle. Vidare tydliggörs en motsatt inställning till historiska processer. Inom postmodernismen synliggörs i mötet med Oakeshotts text den kritiska uppfattningen av historien, medan det hos Oakeshott framträder en positiv bild, framför allt i hans uppfattning av nuet. Genom analysen framkommer det därmed att teorin om idétraditionernas likheter saknar substantiell grund.

Nyckelord: konservatism, postmodernism, modernism, Oakeshott, Lyotard, Butler, Foucault, subjekt, konstruktivism, pluralism

Antal ord: 9999

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
1.1	Syfte	2
1.2	Frågeställning	2
2	Metod	3
2.1	Konkret tillvägagångssätt	3
3	Material	5
3.1	Oakeshotts särställning	5
4	Teori	7
4.1	Konvergensytor	7
4.1.1	Konstruktivistiska förklaringsmodeller	8
4.1.2	Pluralistisk samhällssyn	8
4.1.3	Det sociala subjektet	9
4.1.4	Vissa förbehåll	9
4.1.5	Idéhistoriska kopplingar	9
4.2	Postmoderniteten	10
4.3	Begreppsspridning	11
4.4	I polemik mot moderniteten	11
4.4.1	Revolt eller förlängning?	12
4.5	Tre aspekter av postmodernismen	12
4.5.1	Konstruktivistisk epistemologi	12
4.5.2	Modernitetens enhetliga helhet	13
4.5.3	Subjektet	14
5	Analys	17
5.1	Ideologi eller attityd?	17
5.2	Polemiken mot moderniteten	18
5.3	Konstruktivismen	19
5.4	Pluralismen	20
5.5	Subjektet	22
5.5.1	Flytande	22
5.5.2	Autonom eller begränsat	23

6	Slutsats.....	24
6.1	Konstruktivistiska drag.....	24
6.2	Pluralistiska drag.....	24
6.3	Subjektets drag.....	25
6.4	Artskillnad och historiska processer.....	25
6.5	Svaret.....	26
6.6	Framåt.....	27
7	Referenser.....	28

1 Inledning

Hur kan vi prata om kunskap, samhället och individen om det rådande synsättet, moderniteten, ter sig otillfredsställande? Hur kan vi förstå politiska rörelser som går emot den liberala demokratin och den moderna världen? Ett annat svar måste sökas, berättelsen om den andra kunskapen, det andra samhället och den andra individen måste skrivas¹. Tyvärr är detta alldeles för stora ambitioner för en uppsats som skrivs för en fortsättningskurs på grundnivå i statsvetenskap. Men kanske kan några inledande steg tas för att tydliggöra de på förhand existerande alternativen. Kanske kan en strukturering och ett klagörande kring konvergensytor mellan två redan möjliga alternativ ge en första ansats till ett framtida fjärde potentiellt synsätt på samhället.

I opposition mot moderniteten återfinns både postmodernismen och konservatismen. Ända sedan upplysningens tid har Edmund Burke fungerat som en inspirationskälla till kritik från ett konservativt håll. Postmodernismen är från början en akademisk inriktning som på ett likartat sätt har utmanat modernitetens tankar och ideal. Likheterna mellan dessa två idétraditioner har till viss del lyfts fram tidigare, men samtidigt råder det brist på vetenskapliga klagörande vad dessa likheter egentligen består i. Robert Devigne (1994, s. xi) menar att vad han kallar för den nya konservatismen redan innan postmodernismens intåg föregrep mycket av dess teorier och problemställningar. Peter Augustine Lawler har på ett likartat sätt pekat på flera likheter mellan idétraditionerna och går till och med så långt som att påstå att de konservativa tänkarna egentligen är de enda sanna postmoderna filosoferna (Lawler 2002). Detta föranleder frågan om vilka postmoderna drag som sedan tidigare finns inom den konservativa idétraditionen.

Den postmoderna attityden är sprungen ur vänsterrörelsen under slutet av 60-talet (Scruton 2015, 98). Den konservativa idétraditionen är istället grundad på tänkare som brukar åberopas på högerkanten på den ekonomisk-politiska skalan. Att dessa idékategorier skulle inneha flera likartade tankar kan därmed te sig märkligt. Eventuellt föreligger det här alltså en diskrepans mellan de politisk-teoretiska idéerna och den konkreta politiska verkligheten, där de partier som är inspirerade av konservativa tänkare positionerar sig långt ifrån de partier som oftare åberopar postmodernismens idéer. Kanske ligger svaret i den på senare tid omtalade GAL-TAN-skalan (Ohlsson, Oscarsson & Solevid 2015, 20). En sådan förståelse av de politiska idéerna skulle göra teorin om likheterna mellan

¹ En parafraisering på inledningen till Michel Foucaults *Vansinnets historia under den klassiska epoken* (1983, 9). Mer om min uppsats formmässiga koppling och förhållande till den postmoderna filosofins metodmässiga tillvägagångssätt beskrivs längre ner.

postmodernismen och konservatismen mer förståelig, men det finns fortfarande flertalet frågetecken i vad de två idéströmningarna egentligen har gemensamt. Vad som gör de eventuella beröringspunkterna än mer förvånansvärda är det faktum att det finns en uttrycklig aversion gentemot tankegodset mellan företrädare för dessa två olika idétraditioner. Om idéerna i själva verket är likartade ter sig en sådan aversion märklig. Den konservativa filosofen Roger Scruton behandlar bland annat postmodernismens Michel Foucault utförligt i sin bok *Fools, frauds and firebrands* (2015, 98-113). Scruton är där djupt kritisk till den relativistiska sidan av Foucaults teorier om makt och hans historiefilosofiska tillvägagångssätt (Scruton 2015, 98-101, 103-104).

Till synes föreligger här alltså en paradox. Å ena sidan pekar litteraturen på flera likartade drag mellan postmodernismen och konservatismen. Å andra sidan finns det en tydlig aversion sinsemellan dem. Denna aversion återfinns dessutom inte enbart på en partinivå, utan även på en politisk-teoretisk nivå.

1.1 Syfte

Allt detta föranleder alltså följande undersökning. Frågan som jag undersöker är huruvida det faktiskt ligger någon substantiell likhet mellan idétraditionerna, eller om de sedan tidigare påtalade aspekterna i själva verket saknar egentlig grund. Konservatismen är inte någon enhetlig idétradition, och postmodernismen är om möjligt än mer spretig, inte minst tack vare företrädarnas egna ovilja att definiera sig som just postmodernister. Detta gör att en total bild av båda dessa idétraditioner är svår att teckna. Försök till sådana mer allmänt hållna analyser har dessutom gjorts (ex. Pilbeam 2001). På grund av konservatismens och postmodernismens spretighet blir dessa undersökningar emellertid till sin natur schematiska och grunda i sina allmänt hållna ansatser. Istället för att upprepa dessa försök till helhetliga analyser går jag på djupet med de tidigare påtalade likheterna för att på så sätt pröva om dessa likheter verkligen är reella och i så fall hur dessa tar sig uttryck. Michael Oakeshott är i mycket den mest tongivande bland modernitetens kritiker och det är i hans definition av konservatismen som analysen kretsar kring och om.

1.2 Frågeställning

Oakeshotts särställning inom den konservativa traditionen gör hans definition av konservatism särskilt lämpad för denna prövning. Om några likheter föreligger borde dessa finnas hos Oakeshott för att teorin ska ha någon bäring. Min frågeställning lyder alltså;

- Vilka uttryck för postmodernism finns det i Michael Oakeshotts konservatism?

2 Metod

Nedan följer en redogörelse för det metodologiska ramverk som ligger till grund för efterföljande analys. För att besvara frågan om de postmoderna dragen i den konservativa idétraditionen ämnar jag göra en idéanalys inom den politisk-teoretiska traditionen. Texten rör sig på så sätt i angränsning till en mer filosofisk metodologi. Mitt tillvägagångssätt är uteslutande deduktivt och jag avser inte frambringa något nytt empiriskt material.

Undersökningen har till viss del formen av en prövning. Likheterna mellan den postmoderna och den konservativa idétraditionerna har tidigare påpekats och målet för min text är att pröva dessa uppfattningar. Under förutsättning av att dessa likheter på något substantiellt plan verkligen återfinns är texten även teoriutvecklande. Dels tänker jag söka efter det redan belagda, dels tillföra något nytt i form av en mer ingående läsning av de postmoderna dragen specifikt i Oakeshotts konservatism. Mitt mål är framför allt att se hur de sedan tidigare påtalade likheterna tar sig uttryck och visa på vilka underliggande skillnader som ryms inom dessa likheter.

För att undvika att låsas fast vid en enbart klassificerande undersökning, som lätt kan förbises utifrån exempelvis felaktiga indikatorer lämnas definitionerna relativt öppna. Även i analysdelen av texten hämmas jag inte av exempelvis en olikartad terminologi. Att eftersöka exakta begrepp, hämtade från postmodernismen, i en konservativ text vore dumdrigt och i fallet med Oakeshotts text rent av anakronistiskt. Istället resonerar jag så långt som möjligt både för och emot likheter och låter på så sätt definitionerna testas mot materialet i lika hög grad som jag låter materialet testas mot definitionerna. Med tanke på att det material som jag analyserar föregår postmodernismens uppkomst kan analysen till synes te sig uttolkarorienterad. Begrepp hämtade från postmodernismen prövas anakronistiskt på Oakeshotts text, men detta görs för att belysa drag som redan vid tillblivelsen fanns i texten, om än med en annorlunda terminologi. På så sätt är analysen snarare avsändarorienterad i sin fokusering vid Michael Oakeshott (Begström & Boréus 2012, 31-32). Vad föreliggande undersökning gör är att belysa och tolka redan existerande drag, snarare än att pådyvla texten nya innebördsaspekter.

2.1 Konkret tillvägagångssätt

På ett konkretare plan ämnar jag till en början definiera de postmoderna drag som tidigare påtalats som befintliga inom den konservativa idétraditionen. Detta innebär att jag utgår från de likheter som framför allt Bruce Pilbeam (2001, 33-54)

har påtalat och försöker karaktärisera dessa aspekter på ett mer ingående sätt, framför allt utifrån Jean-François Lyotards (1983) definition av postmodernism. Utefter de lokaliserade dragen inom postmodernismen gör jag sedan en närläsning av en av Oakeshotts texter. De postmoderna aspekterna prövas var för sig på texten för att därmed finna ett likartat synsätt samt för att belysa eventuella underliggande olikheter. Efter denna prövning utgår jag ifrån de konkretiserade likheterna och skillnaderna och försöker att förstå avståndet mellan idétraditionerna utifrån dem.

De postmoderna drag som lyfts fram och preciseras under teori-delen av denna text kan i någon mån betraktas som idealtyper. Emellertid saknas samtidigt motpoler i form av motsatser till dessa postmoderna drag. En sådan tydlig avgränsning av vad som är postmodernt och vad som inte är postmodernt skulle riskera att tvinga in den konservativa texten i en falsk dikotomi, och därmed missa mer implicita aspekter av Oakeshotts förståelse av konservatismen. En tydligare klassificering skulle möjligtvis uppnås, men på bekostnad av att nämnda text inte tillåts tala i någon vidare mening annat än som material för ett kantigt kodschema. Istället resonerar jag i analysen för varför något kan betraktas som antingen postmodernt eller inte postmodernt och eftersträvar på så sätt en god intersubjektivitet.

En anmärkning om undersökningens begränsning är därmed viktig att ta i beaktande. De likheter som lyfts fram mellan det postmoderna teoretiska ramverket och Oakeshotts text skall inte förstås som utslag för att Oakeshott är en postmodern tänkare. Det ska inte heller tolkas som att de postmoderna dragen helt och fullt innefattas av Oakeshotts konservatism. Bristen på motpoler gör att motsatsen till de postmoderna dragen kan finnas i lika hög grad i Oakeshotts text, men dessa undkommer analysen. Genom min undersökning vill jag belysa vissa aspekter av Oakeshotts konservatism, men syftet är inte att ge en fullskalig bild av densamma.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att föreliggande undersökning har formen av en klassisk idéanalys som syftar till att beskriva och karaktärisera Oakeshotts idéer, samt att pröva teorin om likheter mellan postmodernismen och konservatismen. Detta görs genom att komparera vissa postmoderna tankar med Oakeshotts definition av konservatismen.²

² En anmärkning som eventuellt behöver göras angående det metodologiska ramverket som nedan följande analys innesluts av rör denna undersökningens relation till postmodernismen. Trots att vissa aspekter av vad som eventuellt skulle kunna kallas för postmoderna idéer tas i beaktande, till exempel viss försiktighet kring klassificering, så ska inte metoden ses som sprungen ur denna ideriktning. Mitt mål är inte att säga något om det språkliga spel som pågår hos Oakeshott, med hjälp av exempelvis diskursanalys. Istället betraktar jag signifikanterna som till största del fasta och undersökningens fokus är den bakomliggande meningsbetydelsen (Bergström & Boréus 353-354, 365).

3 Material

Konservatismen är en bred tanketradition med flera olika inriktningar och en rad olikartade filosofer och teoretiker. Som exempel på denna bredd kan tas den klassiska och den mer moderna konservatismen. Den klassiska konservatismen, företrädd bland annat av Edmund Burke och Joseph de Maistre, värnade institutioner så som kungamakten och feodala värden. Medan den moderna konservatismen, ibland benämnd som nykonservatism eller neokonservatism, har tydligare kopplingar till upplysningens ideal och oftare är mer positiv till liberalismens idéer. (Ehrencrona 2016).

I valet av material att analysera har jag utgått från framför allt representativitet. Detta innebär att jag har haft som utgångspunkt hur pass framstående och inflytelserik textens författare är inom den konservativa traditionen. Genom att välja en i så hög grad som möjligt representativ och inflytelserik filosof för den samtida konservativa idétraditionen kan teorin om likheter mellan konservatismen och postmodernismen prövas. Detta sker alltså utifrån ett materialval av typen; gynnsamt kritisk karaktär. Denna logik bygger på att om teorin ska kunna sägas vara giltig så bör den allra minst kunna täcka in den mest typiska konservatismen, här företrädd av Oakeshott (Esaiasson et al. 2012, 161-162). En annan fördel med att välja Michael Oakeshotts konservatism är just dess genomslagskraft och dess inflytande den har haft på konservatismen som helhet. Om de postmoderna dragen kan sägas finnas i grundpremisserna för konservatismen hos Oakeshott är det troligt att de även finns i den efterföljande idétraditionen som bygger vidare på hans idéer och förståelse av konservatismen.

3.1 Oakeshotts särställning

Michael Oakeshott är den mest framstående bland de konservativa filosoferna under efterkrigstiden. Devigne menar att Oakeshott saknar motsvarighet både inom den amerikanska traditionen av konservativa tänkare, samt inom den egna brittiska motsvarigheten, där han själv är hemmahörande. Tillsammans med Friedrich Hayek utgör han dessutom den primära inspirationskällan till mer samtida konservativa tänkare (Devigne 1994, xi, 5 och 36). Michael Oakeshott föddes 1901 i Storbritannien, han utbildade sig i Cambridge och verkade därefter framför allt vid London School of Economics (Nationalencyklopedin 2016). Med undantag av Edmund Burke har ingen annan konservativ haft så stort inflytande som Oakeshott, och om det finns några substantiella likheter mellan postmodernismen och konservatismen, så bör dessa vara synliga i Michael Oakeshotts textproduktion.

Genom att använda mig av en relativt kort text kan jag på ett mer djupgående sätt närläsa och analysera den konservativa inriktning som Oakeshott har varit en vägledare för, och som han är en del av. Eftersom jag är intresserad av konservatismen ur ett mer allomfattande perspektiv har jag valt att analysera en text där Oakeshott själv definierar denna idétradition. Detta förfaringssätt möjliggör en kategorisering av konservatismen, som inte enbart grundar sig på att Oakeshott benämns som konservativ. Rimligtvis är Oakeshott ett differentierat subjekt utan någon självklar enhetlighet, det vill säga att han inte är konservativ i varje text han har producerat. Genom att analysera en text där hans uttalade mål är att definiera konservatismen så undviks därmed felaktiga resultat.³

Det utvalda materialet som är grunden till nedan följande analys är Oakeshotts text ”On being Conservative” (1962, 168-196). Det är en kortare essä där Oakeshott redogör för sin syn på vad det innebär att vara konservativ. Den publicerades i samlingsverket *Rationalism in Politics and other essays* (1962).

³ Dessa missvisande slutsatser skulle exempelvis kunna bestå i generaliseringar av vad som är konservativt, enbart grundade på benämningarna av Oakeshott som en konservativ tänkare och därmed en producent av enbart konservativa texter.

4 Teori

Det teoretiska ramverket som ligger till grund för efterföljande analys består av två övergripande delar. Till att börja med redogör jag för beröringspunkterna som tidigare påtalats mellan konservatismen och postmodernismen. Dessutom påtalas vissa historiska kopplingar mellan idétraditionerna, framför allt i form av Ludwig Wittgensteins språkspel (Wittgenstein 1992, 21). Utifrån dessa likheter karaktäriserar jag därefter de postmoderna drag som påtalats. Detta gör jag till största del utifrån Jean-François Lyotards undersökning *The Postmodern Condition: A report on knowledge* (1983). Utöver detta centrala verk kompletteras och kompliceras beröringsaspekterna med hjälp av förgrundsfigurer inom den postmoderna idétraditionen så som Michel Foucault och Judith Butler. Dessa två tänkare benämns emellanåt som poststrukturalister, en idéströmning som kan sägas kategoriseras under den bredare postmodernismen. Genom att endast fördjupa diskussionen kring det hos Lyotard närvarande utifrån dessa två undviker jag att analysen handlar om en jämförelse av poststrukturalistiska och konservativa drag.

Något konservativt ramverk förtydligas inte utan sker istället i samband med analysen. Detta beror på att det utvalda materialet som analyseras just är en text som definierar idéströmningen. Tillvägagångssättet gör det även möjligt att bli mer precis i resultaten, då jag inte riskerar att utestänga aspekter av Oakeshotts konservatism genom att på förhand definiera vad den består i.

4.1 Konvergensytor

De likheter mellan postmodernismen och konservatismen som Bruce Pilbeam och i viss mån Jürgen Habermas visar på rör kritiken av de rationalistiska upplysningsidealen, det som i förlängningen ligger till grund för vad som brukar karaktäriseras som moderniteten (Pilbeam 2001, 43). Denna kritik kan ses som en övergripande ingång till de konvergensytor som påtalats mellan postmodernismen och konservatismen. Samtidigt är det viktigt att ha i åtanke att detta enbart är en övergripande aspekt av de två idétraditionerna.⁴ Nedan följer en fördjupning av vad denna kritik på ett mer konkret sätt består i. Framför allt tre aspekter av

⁴ Uppfattningen att denna antimoderna ingång är tillräckligt för att koppla samman postmodernismen och konservatismen återfinns slentrianmässigt i litteraturen (Pilbeam 2001, 34). Men denna koppling är otillräcklig, att finna postmoderna drag skulle annars vara allt för enkelt då begreppet skulle vara för öppet och en mängd texter som vi inte benämner som postmoderna skulle nödvändigtvis räknas in som postmodernism.

kritiken av moderniteten har i litteraturen kring kopplingarna mellan postmodernismen och konservatismen tagits fasta på. Dessa består i konstruktivistiska förklaringsmodeller, en pluralistisk samhällssyn samt en syn på subjektet som socialt betingad.

4.1.1 Konstruktivistiska förklaringsmodeller

Jürgen Habermas exemplifierar de konstruktivistiska förklaringsmodellerna i sin läsning av den konservative tänkaren Daniel Bell. Habermas påtalar det faktum att Bell, genom att kritisera en annan stats moraliska lojhet som orsaken till ett dåligt ekonomiskt och politiskt läge, implicit erkänner att kulturen formar verkligheten. Bell kritiserar västländer utifrån det faktum att moderniteten har gjort människor upptagna med att förverkliga sig själva och att de därmed har tappat förmågan att sköta professionella samhällsfunktioner. Detta innebär i förlängningen att människan kan omformas genom det sociala spel hon är en del av. Denna ståndpunkt är en tanke som återfinns i den postmoderna idétraditionen (Habermas 1985, 6-8). Bruce Pilbeam hittar på ett likartat sätt explicita likheter mellan postmodernismens grund i ett konstruktivistiskt synsätt, och Roger Scrutons tankar om människans värld som socialt konstruerad (Pilbeam 2001, 40-41, 43).

4.1.2 Pluralistisk samhällssyn

Pilbeam menar att det både inom postmodernismen och konservatismen finns en kritik gentemot totaliteter. I konservatismen tar detta sig uttryck i en skepsis gentemot enskilda perspektiv som får företräde som övergripande sanningar. Denna kritik återkommer framför allt i polemiken mot liberalismens universella värden, men även mot totalitära regimers rationella, men förödande lösningar (Pilbeam 2001, 43). Precis som postmodernismen har konservatismen på så sätt tydliga inslag av pluralism. Det är en likhet som Bruce Pilbeam framför allt finner hos den historiskt sett viktigaste konservative tänkaren, Edmund Burke (1768, 1790, 183-184). Burkes upphöjande av fördomar som en vägvisare för handlande påminner i förlängningen till stor del om det partikuläras företräde framför det universella i postmoderniteten, samt dess syn på kunskap som enbart grundat i sociala språkspel. Om människans uppfattningar och identitet är grundad i våra fördomar, implicit menat vad vi har lärt oss genom sociala interaktioner, så är det svårt att argumentera emot att det i praktiken är samma uppfattningar som återfinns inom postmodernismen menar Pilbeam. Om fördomarna, eller traditionerna som det också benämns inom den konservativa terminologin, är den enda kunskap som vi kan nå, så kommer den kunskapen vara olikartad för olika grupper. Om kunskapen är en produkt av det partikulära samhället, där det enda vi kan veta är vad våra traditioner säger så är objektiv kunskap i förlängningen omöjlig (Pilbeam 2001, 42-43, 44).

4.1.3 Det sociala subjektet

Den tredje aspekten som Pilbeam lyfter fram och ser kopplingar mellan postmodernismens och konservatismens idéer i är i synen på subjektet. Pilbeam pekar bland annat på att det finns en tydlig konservativ skepsis mot det inom upplysningsidéerna, autonoma subjektet. På ett likartat sätt som inom postmodernismen ses subjektet som osjälvständigt i att det är skapat genom sitt sociala samband. Hos de konservativa tänkarna finns här framför allt en uppfattning om att subjektet är bundet till traditioner. Snarare än ett fritt subjekt utan koppling till de sociala processer som det är en del av konstitueras individen alltid av samhället. Inom postmodernismen tar detta sig uttryck i de diskurser som subjektet ofrånkomligen lever i (Pilbeam 2001, 45).

4.1.4 Vissa förbehåll

Det ska emellertid påpekas att Pilbeam även pekar ut flertalet skillnader mellan olika postmoderna och konservativa tänkare och lyfter fram den aversion som finns mellan dem. Bland annat pekar han på tidigare nämnda uppfattning hos Roger Scruton om postmoderniteten som enbart en förlängning på moderniteten och den polemiska situation som Scruton därmed hamnar i gentemot postmodernismen. Pilbeam lyfter även fram att kritiken från konservativa tänkares håll framför allt grundar sig i att postmoderniteten innebär en politisering av exempelvis utbildning. Denna utveckling antas i förlängningen leda till mer identitetspolitik, mångkulturalism och dylikt, vilket från en gren av konservatismen är svårsmält. Genom att kritisera dessa saker blir emellertid de konservativa tänkarna ofta försvarare av universella värden och liknande, vilket den konservativa idétraditionen i mycket är en kritik mot (Pilbeam 2001, 38-39).

4.1.5 Idéhistoriska kopplingar

Filosofier med stor genomslagskraft påverkar alltid senare tänkare från vitt skilda läger, och att skilda läsningar av samma text kan ge helt olika förståelser av världen är knappast någon nyhet.⁵ En sådan koppling som emellertid är av vikt för just de aspekter som berörs i denna undersökning är relationerna till Ludwig

⁵ En annan historisk koppling mellan det konservativa och det postmoderna tankegodset som är av mindre vikt för följande undersökning, men ändå värd att påtala är relationerna till Georg Wilhelm Friedrich Hegel. Foucault var periodvis en del av det kommunistiska partiet i Frankrike och har på så sätt en koppling till Marx och i förlängningen Hegel. Dessutom delar han tillsammans med Marx, en av Hegel, inspirerad historiesyn. Michael Oakeshott delar i sin tur Hegels syn på nuet. På ett konservativt sätt är detta 'nu' målet för en framstegsprocess hos både Oakeshott och Hegel (Liedman 2015, 79, 661).

Wittgenstein. Både Oakeshott och postmodernismen har tydliga kopplingar till denna analytiska filosof. Kopplingarna mellan postmodernismen och Wittgenstein avhandlas längre fram i denna teoridel,⁶ här ämnar jag istället belysa vissa likheter mellan specifikt Oakeshott och Wittgenstein. Dessa filosofers likheter kan te sig relativt självklara, båda ses som i någon mån konservativa, även om Wittgenstein vanligtvis inte ses som en politisk filosof (Plotica 2013, 46-47). Utöver denna rent ideologiska koppling finns det emellertid en likartad förståelse av vad som konstituerar subjektet, nämligen språket. Hos Oakeshott tar detta sig uttryck i vad han kallar praktiker, medan detta benämns som språkspel hos Wittgenstein. Även om terminologin är olikartad så rör det sig på ett likartat sätt om hur människans handlingar och uttalanden hela tiden är en produkt av de system som språket utgörs av. Människans värld är för dem båda en värld av språk. Detta gör att en förståelse av världen nås genom en förståelse av språkets funktionalitet och organisering. Människans olika beteenden kan förstås genom de olika regler som språket konstitueras av. För Oakeshott och Wittgenstein beror därmed människans varierande beteenden på att hon använder sig av skilda praktiker eller språkspel i olika situationer. Praktiker och språkspel är lärda regler för hur språket förstås och används (Plotica 2013, 49-51). Wittgenstein pekar på att språket inte kan förstås som ostensivt förklarande utan snarare performativt i sin funktionalitet, språket formar i någon mån världen. Detta innebär i förlängningen att språkets regler definierar subjektets handlingsutrymme (Wittgenstein 1992, 13, 20-21, 196-198).

4.2 Postmoderniteten

Frågan om vad postmodernismen egentligen är har blivit flitigt diskuterad och något entydigt svar med vetenskaplig konsensus har inte formulerats. Jean-François Lyotard är den som brukar benämnas som begreppets upphovsman i och med hans bok *The Postmodern Condition: A report on knowledge* (1983). Utifrån hans definition kan uttrycket beskrivas som en tidsepok efter moderniteten, där de stora metafysiska och ideologiska sanningarna, hos Lyotard benämnt som metanarrativ, har förlorat sin legitimitet. Istället har människan sedan 1950-talet gått in i en tid av fragmentering och individuella sanningar. Lyotard lyfter fram kapitalismen och den enorma teknikutvecklingen som lett till en värld där kunskap är den centrala handelsvaran och pekar på så sätt ut en rent materialistisk förståelse av begreppet postmodernism. Om moderniteten istället förstås mer som en attityd, så som Habermas (1985, 4-5) använder det, så kan de postmoderna tänkarna istället förstås som en polemisk reaktion mot denna modernitet. Michel Foucault och Judith Butler kan båda två betraktas som exempel på en sådan motreaktion. Dessa tänkares texter är performativa i den mån att de just synliggör

⁶ Den historiska koppling kan här emellertid påtalas, nämligen det faktum att postmodernismen i stort sett är sprungen ur den språkliga vändningen som Wittgenstein var en stor del av under första delen av 1900-talet.

de övergripande sanningarnas bristande legitimitet och därmed fragmenterar sanningsbegreppet. Om begreppet postmodernism utgörs av vad de postmoderna teoretikernas aktivitet är så kan alltså idéströmningen snarare benämnas som en attityd.

4.3 Begreppsspridning

Att definiera begrepp genom att rikta uppmärksamheten mot en eller ett fåtal enskilda författare skapar emellertid, enligt Foucault, en hel del problem. Foucault räknas till den postmodernistiska idétraditionen, men är kritisk till denna typ kategorisering. Foucault menar att det skapar en falsk homogenitet både inom det som kategoriseras under begreppet, samt i det som kategoriseras under vart och ett författarnamn som från början har kategoriserats under begreppet (Foucault 1977, 121-122). På liknande sätt ställer sig Butler (1992, 5-6) frågande inför att knyta samman ett så övergripande begrepp med någon enskild person och dennes uppfattning. En stor del av båda dessa postmoderna teoretikers verk kretsar kring att belysa maktpåverkan i form av framför allt utestängningsmekanismer. Utestängningsmekanismer innebär en fastlåsning av kunskapen genom att vissa kunskapsmöjligheter åsidosätts till förmån för andra (Bergström & Boréus, 2012. S. 361). Genom att cementera och klassificera postmoderniteten så äger en sådan påverkan rum. På samma sätt så skapar jag och utestänger andra meningsbetydelser i samma stund som jag skriver ner innebörden av postmoderniteten. Med detta sagt så undviks denna problematik i efterföljande analys genom att målet ej är att definiera postmodernismen, eller för den delen konservatismen. De ovan nämnda likheterna mellan dessa idéströmningar är istället fokus för analysen. Huruvida de eventuellt inte är talande för hela postmodernismen är därmed ovidkommande, då de är grunden för den teori som min analys prövar.

4.4 I polemik mot moderniteten

Motståndet mot liberalismen har en framstående position i mycket av vad som brukar benämnas som postmodernism. Det är en polemik som riktar sig mot moderniteten, rationaliteten och de, ur franska revolutionen sprungna upplysningsidealerna. Derridas dekonstruktion (t.ex. 1986, 7-15) är ett exempel på detta, och på samma sätt skriver Foucault (t.ex. 1977, 113-138) i en likartad tradition. Moderniteten ses inom postmodernismen som ett tankesätt som bland annat innefattar uppfattningar om objektiv sanning och essentiella värden. (Singh 2010, 222-223).

4.4.1 Revolt eller förlängning?

Prefixet 'post' i beteckningen 'postmodernism', pekar förvisso mot att det är en attityd, eller en temporalt avgränsad tid, som kommer efter moderniteten. Som nämnts tidigare råder det emellertid delade meningar om postmodernismen verkligen ska betraktas som just en revolt av denna modernitet. En kritik mot detta perspektiv på teoribildningen har framförts av Daniel Bell (1979). Han menar att postmodernismen egentligen är mycket mindre en kritik av moderniteten, än det är en förlängning av den. Enligt Bell är moderniteten snarare än en tilltro till metanarrativ i form av objektiva sanningar och universella värden, en vilja till ständig förändring och en kritisk hållning mot alla typer av begränsningar. Med en sådan definition av moderniteten blir postmodernismen, enligt Bell, mer av en radikal version av den förra än en kritik av densamma (Bell 1979, 49-52). Frågan om huruvida detta stämmer botten i om det finns ett imperativ eller inte inom postmodernismen, det vill säga om postmodernismen verkligen har en vilja till någon samhällsförändring utöver producerandet av kompletterande kunskap. Hos Lyotard kan den knappast sägas ha en sådan intention. Postmodernismens syfte ska snarare förstås som negativ. Idéströmningen lyfter fram diskrepanser och diskontinuiteter, det vill säga hur begrepp och uppfattningar förändras och uppfattas olika i olika tider (Foucault 1972, 229-230). Även Butler menar att den postmoderna attityden inte nödvändigtvis måste innebära något imperativ, hon skriver; "I think there are no necessary political consequences for such a theory [...]" (Butler 1992, 8). Snarare än att påstå sig vara en övergripande sanning eller en maning till förändring sysslar postmoderniteten, åtminstone utifrån dessa teoretiker, framför allt med att belysa ogrundade metanarrativ.

4.5 Tre aspekter av postmodernismen

Låt oss fortsätta till de tidigare nämnda postmoderna aspekter som litteraturen menar återfinns i konservatismen. Nedan följer en redogörelse för hur dessa drag formuleras inom den postmoderna idétraditionen.

4.5.1 Konstruktivistisk epistemologi

En viktig aspekt av postmodernismens idéer är synen på kunskap, vad den är och hur den produceras. I postmodernitetens kärna finns en specifik epistemologisk uppfattning. Som nämnts ovan består detta perspektiv framför allt av en kritisk hållning gentemot det metanarrativ som sedan upplysningen varit rådande i vår syn på kunskap som något fast och givet (Lyotard 1983, xxiii-xxiv). Detta är en första aspekt av kritiken gentemot moderniteten.

Vad Lyotard benämner som den vetenskapliga kunskapen, i praktiken positivistisk kunskap, är inte något så simpelt som korrekt fakta. Lyotard menar istället att denna fakta konstrueras. Han pekar på att kriteriet för att ett uttalande

ska benämnas som fakta, är att det är sant, det vill säga överensstämmande med den empiriska verkligheten (Lyotard 1983, 23-24). Ett sådant uttalande betraktas som sant ifall det kan bevisas, men Lyotard frågar retoriskt "but what proof is there that my proof is true?" (Lyotard 1983, 24). Ett uttalande är sant genom att det styrks av ett grundläggande axiom. Detta axiom kan emellertid inte i sig själv styrkas genom något annat, utan får enbart sin legitimitet genom konsensus mellan experter (Lyotard 1983, 42-43, 46).

Lyotards resonemang belyser den konstruktivistiska aspekten av modernitetskritiken. Den postmoderna hållningen är att det inte finns någon objektiv sanning. Genom att belysa hur metanarrativet är konstruerat och istället visa hur det i den postmoderna världen finns en rad olika sanningar som är lika giltiga, så visar Lyotard på hur sanning i sig är något som är konstruerat. Människan ger metanarrativet legitimitet genom konsensus, inte genom att det på något yttre sätt korresponderar gentemot världen utanför människan.

Den underliggande premisen för att förstå Lyotards konstruktivistiska synsätt är uppfattningen om kunskapens historiska förutsättningar. Vad som frambringar kunskap är historiska processer, snarare än upplysningens tro på en obunden rationalitet. I moderniteten kan subjektet teoretiskt sätt vara helt frikopplad från historien och ändå resonera sig fram till sanningen. Hos postmodernismen är kunskapen historiskt producerad och det är genom de historiska processerna som den får sin legitimitet.

Lyotard finner en legitimitetsbrist hos den vetenskapliga kunskapen i ovan påtalade oförmåga att härleda sanning till något annat än ett ogrundat axiom. Men det finns en annan typ av kunskap som finner sin legitimitet på annat sätt. Lyotard menar på så sätt att vetenskaplig kunskap inte representerar totaliteten av all kunskap, varken nu eller tidigare. Istället finns denna typ av kunskap jämsides med annan kunskap som den är i konflikt med och konkurrerar emot (Lyotard 1983, 7). Den andra formen av kunskap är vad Lyotard kallar för narrativ kunskap. Denna kunskapsform legitimeras genom sin historiska form. Emellertid sker detta inte på vetenskaplig, positivistisk väg, utan snarare genom narrativets reproducerande funktioner. En utsaga får sin sanningshalt endast genom den form som den berättas i. Denna narrativa form reproducerar tidigare utsagor genom att rollen som berättare även förutsätter en tidigare position som mottagare, legitimiteten ligger alltså på ett underförstått sätt i att berättaren har hört det som berättas tidigare. Detta gör det så klart omöjligt med en universell sanning, då kontrafaktiska utsagor kan vara verkande, och giltiga, samtidigt (Lyotard 1983, 20-22, 28-29, 54). Den centrala aspekten av denna historicitet för nedan följande undersökning är det postmoderna sättet att betrakta kunskap som legitimerad genom historiska processer. Detta är nära sammanbundet med normer, och grundar sig på en socialt betingad legitimitet (Lyotard 1983, 30).

4.5.2 Modernitetens enhetliga helhet

Den andra aspekten rörande modernitetskritiken som tidigare forskning visar att postmodernismen har gemensamt med konservatismen rör enhetlighet och

pluralitet. Jean-François Lyotard menar att moderniteten framför allt har en totaliserande uppfattning om samhällets sammansättning. Samhället ses som en organisk helhet,⁷ där just enhetligheten är det signifikativa för att benämna det som ett samhälle (Lyotard 1983, 11). En för den nedan följande analysen viktig aspekt av denna totaliserande uppfattning av moderniteten är att den betraktar samhället som självreglerande. Varje social process ses som en del av samhället som helhet. Huruvida en process är negativ eller positiv kan avgöras beroende på dess påverkan på helheten. Samhällets självreglering sker genom att negativa processer slås ut per automatik till förmån för att samhällssystemet ska kunna fortsätta fungera (Lyotard 1983, 11-12).

Postmodernismens kritiska karaktär är bland annat i relation till dessa uppfattningar om samhället som en självreglerande helhet. Enhetlighet har aldrig funnits i samhället, men det är först i den postmoderna tiden som detta blir synligt och effekterna av detta försöker Lyotard beskriva. Samhället och de sociala band som knyter samman människor är pluralistiskt snarare än enhetligt. De sociala banden försvinner inte när de stora berättelserna, eller narrativen försvinner, istället förändras de och blir mer komplexa och svårdefinierade (Lyotard 1983, 14-15).

Som nämnts ovan menar Lyotard att tidigare institutioner har tappat sin giltighet, nationer, partier och experter har förlorat sin legitimitet. I den postmoderna världen är de tidigare påtalade axiomen ifrågasatta. När experterna tappar sin legitimitet så fallerar också de metanarrativ som enbart bygger på axiom med konsensus mellan experterna. I den postmoderna idétraditionen kompletteras dessa istället med flera axiomatiska uttryck; ”The principle of a universal metalanguage is replaced by the principle of a plurality of formal and axiomatic systems capable of arguing the truth of denotative statements [...]” (Lyotard 1983, 43). En viktig aspekt av de epistemologiska grundförutsättningarna för postmodernismen är alltså pluraliteten av sanningar. På så sätt belyser postmoderniteten att det inte finns en sanning, eller med andra ord, ett axiom, varur alla sanningar kan härledas. Pluraliteten av axiom som var för sig inte kan härledas som sanna ur något annat än konsensus, resulterar i sanningar som är oförenliga med varandra. På så sätt menar den postmoderna idétraditionen att det istället för det stora metanarrativet enbart finns små narrativ kvar (Lyotard 1983, xxiv, 42, 60).

4.5.3 Subjektet

En viktig del av upplysningens tankar är tilltron till den enskilda individen. Immanuel Kant beskriver upplysningen som individens myndigförklarande. Det

⁷ Lyotard tar även upp ett annat synsätt på samhället som inryms i moderniteten, den marxistiska, som är dualistisk snarare än enhetlig. Emellertid pekar Lyotard på att detta perspektiv på dialektiska förhållande mellan klasser, och mellan arbete och kapital, i slutändan gick ihop till enhetlighet likt det totaliserande perspektivet på samhället. (Lyotard 1983, 12-13). Även de i Foucaults efterföljd poststrukturalistiska tänkarna Laclau och Mouffe delar detta synsätt på den marxistiska idéutvecklingen (ex. 2008, 37).

är människans resa ut ur omognad, till en vuxen rationalitet där hon själv prövar varje sanning utan att blint förlita sig på någon auktoritet så som kyrka eller stat (Kant 1997, 83-85). I liberalismens värld, manifesterad och sprungen ur upplysningen, är individen den primära politiska enheten. Det är gentemot framför allt individen som politiken riktar sig på bekostnad av andra politiska enheter.

I kontrast till detta blir Lyotards syn på subjektet tydligt. "A self does not amount to much, but no self is an island; each exists in a fabric of relations that is now more complex and mobile than ever before." (Lyotard 1983, 15). Enligt Lyotard är individen starkt begränsad av de språkspel som hon oundvikligt är en del av, speciellt i kombination med de institutioner som omgärdar individen. Dessa manifesterar ytterligare gränser för subjektets fria handlande och till och med tänkande.

Den tidigare påtalade beröringspunkten med konservatismen i form av den idéhistoriska kopplingen är här värd att lyfta fram. För att karaktärisera kunskapens förutsättningar använder sig Lyotard av just Wittgensteins språkspel. Dessa påverkar även för Lyotard subjektet. Språkspels olika drag "not only affects him in his capacity as addressee and referent, but also as sender." (Lyotard 1983, 16). Detta innebär att den som mottar ett meddelande tvingas in i ett begränsat antal positioner. Subjektet tvingas ta i beaktning det mottagna meddelandet och hennes handlingsutrymme beror på de regler som definierar språkspelen som hon har hamnat i.

En viktig aspekt av detta är emellertid att dessa begränsningar, särskilt de institutionella regler som Lyotard tar upp inte på något sätt är för evigt givet. Snarare fungerar språkspelen så att de alltid uppmuntrar till största möjliga vidgning av vad som kan tänkas och sägas inom dess regler (Lyotard 1983, 15-17). Hos Lyotard finns det på så sätt en öppning för individen som i någon mån autonom, med ett eget aktörskap. Hos Butler är begränsningarna som ett subjekt konstitueras av mer betonade. I hennes, ovan nämnda, kritik av att kategorisera postmodernismen pekar hon på att subjektet konstitueras av på förhand givna positioner. Att tala som ett jag, utifrån en subjektsposition, är bara möjligt i den mån subjektet verifierar den position som hon har tilldelats. Detta innebär att subjektet måste rätta sig efter de förutsättningar som hon möjliggörs igenom (Butler 1993, 8-9). Detta, genom språket hämmade subjekt kan exemplifieras med synen på vad en individ är. Att tala som en individ har i mångt och mycket inneburit att agera rationellt. Utan att göra det går subjektspositionen förlorad och människan ses inte längre som ett fullvärdig individ. Postmodernismen visar på att det saknas grundläggande legitimitet, i och med att det bygger på ett metanarrativ, för en sådan förståelse av subjektet och att utestängningsmekanismer sker i konstruktionen av subjektet som enhetlig och fast.

En viktig aspekt av de postmoderna idéerna är makt. Speciellt har detta betonats i just synen på subjektet. Kunskapsproduktionen är en intrikat process som till viss del fungerar som ett sätt att befästa den rådande ordningen i ett samhälle (Lyotard 1983, 4-5, 48). De ovan nämnda metanarrativen där en sanning betraktas som universell är ett makt-verktyg. Denna typ av makt ska emellertid inte förstås som riktat enbart från ett subjekt till ett annat. Maktfunktionen är istället en del av det språkliga spel som utgör grunden för

samhället. Som belysts ovan i exemplet med individen menar Butler att fastställandet av en norm som ses som bortanför maktintressena i sig självt är en tydlig maktdemonstration (Butler 1992, 7).

5 Analys

I nedan följande analys av Oakeshotts ”On being Conservative” (1962, 168-196) använder jag mig i tur och ordning av de tre likheter som påtalats att konservatismen och postmodernismen har gemensamt. För att fördjupa diskussionen utgår jag även från postmodernismens syn på dessa aspekter som jag redogjort för ovan. För att Oakeshotts text inte ska tvingas in i dessa tre övergripande kategorier, konstruktivism, pluralitet och subjektet, så krävs emellertid vissa klargörande till att börja med. Dessa rör framför allt artskillnaden mellan begreppen postmodernism och konservatism, samt den övergripande polemiken mot moderniteten och hur denna bör förstås.

5.1 Ideologi eller attityd?

Först och främst behöver ett grundläggande problem med teorin om postmodernismen och konservatismens likheter lyftas fram och klargöras. Den förstnämnda idétraditionen är som tidigare påtalats antingen att betrakta som en attityd alternativt som en tidsepok. Detta innebär att till skillnad från konservatismen så saknar postmodernismen politiskt program. Ett exempel på detta är hur det i Lyotards bok saknas ett uttalat imperativ. Samtidigt finns det i Oakeshotts definition av konservatism något mer än enbart de aspekter som ryms inom vad som brukar ses som en politisk ideologi. Oakeshott definierar stundtals konservatismen som ett sätt att tänka och vara, ”to be disposed to think and behave in certain manners [...]” (Oakeshott 1962, 168), snarare än att ha vissa fasta politiska övertygelser. Denna första vaga ansats till vad konservatismen innefattar är mer likartad postmodernismen. Kanske ska konservatismen hos Oakeshott inte förstås som en uppsättning värderingar, så som det ofta framställs. Ofta kopplas konservatismen ihop med exempelvis rojalism, en tilltro till specifika religiösa värderingar och så vidare. Hos Oakeshott rör det sig istället om ett sätt att förhålla sig till världen (Oakeshott 1962, 168-169). Detta pekar mot någonting annat än en konservatism som enbart en politisk inriktning, eventuellt går det alltså att finna fler substantiella likheter med postmodernismen än vad artskillnaden på begreppen till en början föranleder.

Samtidigt finns de mer traditionella handlingsförslagen som brukar vara en del av en politisk ideologi också närvarande hos Michael Oakeshott om än till viss del dolda. Dessa framkommer framför allt i hans förhållande till nuet. Oakeshott menar att konservatismen är upptagen med vad som är, snarare än vad som skulle kunna vara. På så sätt är Oakeshott mindre intresserad av de historiska förutsättningarna än vad Foucault, och kanske i än högre grad Butler, är. Det är i

tydliggörande av de diskursiva processerna, oftast genom att belysa diskontinuiteter som dessa båda får syn på nuets förutsättningar (t.ex. Foucault 2002, 20-23). Foucault och Butler är akademiker först och främst, till skillnad från Oakeshott placerar de sig själva inte i förhållande till någon ideologi. Deras vetenskapliga studie fokuseras på kunskap och makt utan att som Oakeshott blanda in ett imperativ. Hos Oakeshott finns inte den kritiska ingången till att förstå nuets förutsättningar. Istället finns här redan i ansatsen till definitionen av konservatismen snarare en uppskattning av nuet. Nuet är något som är positivt laddat hos Oakeshott därför att det är familjärt, och inte för att det är bundet till historien (Oakeshott 1962, 168). En sådan uppskattning tyder just på en värdering, vilket i sin tur gör konservatismen till mer av en ideologi än en attityd eller exempelvis en epistemologisk utgångspunkt så som postmodernismen kan förstås.

5.2 Polemiken mot moderniteten

Går det då att finna en likartad förståelse av moderniteten hos Michael Oakeshott, så som den formuleras av Lyotard? Oakeshotts uppskattning av vad som är, istället för vad som skulle kunna vara är en tanke som ekar av den modernitetskritik som sedan Burkes *Reflections on the revolution in France* är en av de grundläggande dragen i konservatismen (1968, 168-169). Detta bör förstås som en kritik av modernitetens framåtrörelse, dess upptagenhet vid det som är nytt. Utifrån Bells ovan nämnda förståelse av postmoderniteten bör några substantiella likheter alltså inte föreligga.

De två olika perspektiv på hur moderniteten ska betraktas som lyfts fram tidigare återkommer emellertid båda två i Michael Oakeshotts text. Oakeshott skriver att förändring är oundviklig, men den förändring som är sammankopplad med det som är, snarare än det som påtvingats det som är, har en större sannolikhet att resultera i en förbättring. En innovation kan vara bra för samhället, men detta kan inte avgöras på förhand, "[t]he total change is always more extensive than the change designed [...]" (Oakeshott 1962, 172). I denna uppfattning finns en kritik av moderniteten som grundar sig i en aversion mot den stora tilltron till rationalismen. Denna aversion består alltså i uppfattningen att det rationella tänkandet har tydliga begränsningar. Detta är i mångt och mycket en förlängning av misstron mot metanarrativ som återfinns inom postmodernismen. Det rationella tänkandet är inte verkningsfullt om det inte finns ett grundläggande axiom som innovationer kan mätas gentemot. Oakeshott skriver uttryckligen om sin skepsis gentemot "visions of perfection" (Oakeshott 1962, 172), som kan förstås som en skepsis mot totalitära regimer. Utifrån denna rationalitetskritik finns det alltså klara konvergenspunkter med postmodernismen, eller mer precist, med Lyotards förståelse av moderniteten.

Som tidigare nämnts finns emellertid även den andra modernitetskritiken närvarande hos Oakeshott. Förhållandet till förändring kan betraktas som en kritik av modernitetens ständiga framåtrörelse, den framåtrörelse som Bell menar att postmodernismen bara är en fortsättning på. Genom att innefatta båda dessa

aspekter i texten innehar Oakeshotts text både en koppling och ett motstånd mot postmodernismen, förutsatt att Bells uppfattning om postmodernismens framåtrörelse är korrekt. Postmodernitetens bredd ställer här till det för undersökningen. Huruvida den innefattar ett imperativ till förändring går inte att fastslås endast utifrån Lyotard, men som tidigare påvisats så saknas detta åtminstone i *The Postmodern Condition: a report on knowledge* (Lyotard 1983).

Hos Oakeshott finns alltså både kritiken av moderniteten som en ständig framåtrörelse och som en övertro till rationaliteten. Den första aspekten saknas hos Lyotard och är därmed mindre relevant för den fortsatta analysen. Det senare perspektivet på modernitetens innebörd får jag anledning att återkomma till på ett mer djuplodande sätt längre ner.

5.3 Konstruktivismen

Det finns i Michael Oakeshotts text flertalet tecken på ett konstruktivistiskt synsätt på verkligheten, samtidigt är dessa tecken sällan explicita vilket gör att de i någon mån är öppna för tolkning. För Oakeshott är konservatismen något som finns i näst intill alla livets delar. Att vara konservativ är inte enbart att inneha en vilja till att bevara, det är också ett sätt att vara i världen. Som exempel tar han verktyg, dessa används på samma sätt men till olika saker. Att använda verktyg är något som människan lär sig och vänjer sig vid. Om människan istället i varje enskild stund skulle använda sin rationalitet och ifrågasätta varje göromål i hopp om att på så sätt nå förbättring skulle resultatet vara förödande (Oakeshott 1962, 182.). Oakeshott värdesätter och lyfter på så sätt fram rutinen, vanan och det redan existerande. Genom sin polemik gentemot rationaliteten visar han på hur mänsklig aktivitet fungerar, vi är inte framför allt rationella varelser som i varje stund kan söka den rationella lösningen. Exemplet med verktygen belyser ett visst epistemologiskt perspektiv. Kunskapen om hur man bäst använder verktyg är inte rationellt betingat utan snarare konstruerat genom traditionen. I detta framkommer även likheter med postmodernismens historiska aspekter av kunskap. Vad som är den rationellt sätt bästa lösningen på hur verktyget bör användas är oviktigt, kunskapen om hur de bör användas kan inte härledas till något metanarrativ, utan får sin legitimitet genom reproducerandet av användningen över tid.

Ett annat exempel på hur kunskapen konstrueras genom historiska processer hos Oakeshott är i hans förståelse av förändring. Oakeshotts tankar om förändring och vikten av måttfullhet kan delvis beskrivas ur det legitimeringsperspektiv som återfinns i Lyotards syn på det lilla narrativet (Lyotard 1983, 60). Oakeshott menar att människan alltid föredrar små förändringar framför stora, och att den konservativa individen alltid värdesätter kontinuitet, ”value highly every appearance of continuity [...]” (Oakeshott 1962, 170). Det familjära och befintliga värdesätts just för att det inte är främmande. Människan vet att verktyget fungerar på ett visst sätt, för att andra går i god för att det är så, alternativt för att hon själv redan har använt det på det specifika sättet. Detta skulle kunna tolkas som en sorts legitimering som finns i den narrativa kunskap som Lyotard lyfter fram. Det

faktum att något återberättas i likartad form gör det som berättas trovärdigare. Huruvida denna legitimering ligger i att det är bekant finns det hos Lyotard ingen grund för, men däremot finns kontinuiteten som ett centralt tema och förutsättning för att människan ska kunna inkorporera det nya i sitt liv. Historiesynen är alltså här framträdande genom den likartade förståelsen av hur människan fungerar och varur legitimitet hämtas.

Oakeshott använder sig aldrig av något metanarrativ i form av en gud eller en naturrätt för att styrka sina argument, utan låter sina resonemang istället vila på premissen av vad som fungerar. En domstol där förutsättningarna för dömandet alltid kan ifrågasättas kommer inte att vara verkningsfull (Oakeshott 1962, 181). Istället är det just det invanda, traditionerna som gör praktikerna verkningsfulla. Lyotard menar att narrativet får sin legitimering genom upprepningen på ett likartat sätt. Deras fokus är därmed på ett snarlikt sätt bortom den absoluta sanningen och istället i det av människan konstruerade (Lyotard 1983, 30).

Huruvida Oakeshott definitivt går att klassificera som en konstruktivistisk tänkare är omdiskuterat och jag ska inte försöka besvara detta utifrån denna kortare text. Men den av traditionen bundna verkligheten visar på ett konstruktivistiskt drag. Ett viktigt förbehåll skall emellertid lyftas vad det gäller denna aspekt. Ingenstans i Oakeshotts text finns det något explicit om en konstruktivistisk epistemologi. Han menar inte att det med nödvändighet inte finns ett bästa sätt att döma på, eller att det finns ett bästa sätt att använda verktyg på. Vad Oakeshott menar är snarare att det är irrelevant, eftersom en jakt på en sådan sanning vore opraktisk. Detta innebär att Oakeshott aldrig hemfaller i sin argumentation till något annat än det empiriskt iakttagbara, han förnekar inte på något explicit sätt ett metafysiskt metanarrativ, men använder sig aldrig av det heller, snarare undviker han det genom texten. I Oakeshotts förståelse har konservatismen "nothing to do with a natural law or a providential order, nothing to do with morals or religion; it is the observation of our current manner of living [...]" (Oakeshott 1962, 184). Istället för metafysiska föreställningar eller metanarrativ utgår Oakeshott från människan "as we have come to be." (Oakeshott 1962, 184). Människan är hos Oakeshott betingad av de historiska processerna, och vår kunskap är på ett likartat sätt som återfinns hos Lyotard och postmodernismen legitimerad genom traditionen.

5.4 Pluralismen

Oakeshotts förhållande till vad jag ovan har beskrivit som postmodernismens pluralistiska drag är tvetydig. Emellanåt påtalas dessa, medan det på andra platser i texten finns en underliggande syn på samhället som en enhetlig totalitet.

Ett pluralistiskt perspektiv hos Oakeshott ger sig till känna i kritiken mot moderniteten. Detta är nära förknippat med vad Lyotards kritik av metanarrativet går ut på. Det i sig själv grundlösa axiom som Lyotard betraktar i kontrast till pluraliteten och det lilla narrativet (Lyotard 1983, xxiii-xxiv, 60), kritiserar Oakeshott, men med sin egen terminologi. "[T]hey have seen in a dream the

glorious, collisionless manner of living proper to all mankind [...]” (Oakeshott 1962, 186). Denna dröm kan förstås just som en av flera sanningar. Oakeshott fortsätter i sin karaktärisering av moderniteten; ”To govern is to turn a private dream into a public and compulsory manner of living.” (Oakeshott 1962, 186). I detta belyser han på sätt och vis att det inte finns något giltigt metanarrativ. Sanningen, eller drömmen, är en privat, partikulär sanning och som sådan saknar den allmängiltig applicerbarhet. Oakeshott menar att den partikulära drömmen förpackas som universell och tvingas på medborgarna genom staten. I denna aspekt av modernitetskritiken framkommer därmed en viss likhet med det postmoderna pluralistiska draget.

Oakeshott beskriver även de olikartade viljorna som är verksamma samtidigt i ett samhälle och lyfter in samhällets motsättningar på ett sätt som påminner om Lyotard. Samtidigt är detta drag inte som hos Lyotard något som nödvändigtvis måste finnas i samhället. De sociala processerna har lett fram till en sådan form, det är alltså inte som hos Lyotard en inneboende mekanism i att vara ett samhälle. (Oakeshott 1962, 184-185). Oakeshott verkar dessutom mena att pluraliteten är ett potentiellt hot mot samhället, och det är statens roll att motverka en eventuell nedbrytning av samhället genom att upprätthålla lagar och regler (Oakeshott 1962, 188-189). Detta bör rimligtvis tolkas som att det nuvarande samhället är det rätta samhället, vilket i förlängningen innebär att samhället inte är pluralistiskt i någon verklig mening. Om samhället så som det ser ut ska bevaras bör konkurrerande samhällssyner, d.v.s. pluraliteten, i någon mån vara något falskt eller åtminstone irrelevant.

I angränsning till detta framkommer det även en annan aspekt som visar på Oakeshotts syn på samhället som enhetligt. Oakeshotts positiva inställning till nuet bör rimligtvis förstås som en uppfattning av samhället som antingen självreglerande eller enhetligt. Som påtalats tidigare är självregleringen en aspekt hos moderniteten som Lyotard kritiserar, och därmed knappast en likhet mellan de båda idétraditionerna. Genom att vilja bevara ’nuets’ form av samhället måste detta ’nu’ förstås som antingen pluralistiskt och konfliktfyllt, så som Lyotard menar att det alltid finns en ”agonistic aspect of society” (Lyotard 1983, 16). Eller så ska detta ’nu’ istället förstås som innefattande ett självreglerande samhälle. Om de, hos Oakeshott, olika viljorna som samtidigt är verksamma i samhället verkligen är pluralistiska i meningen att de är lika giltiga så måste samhället av sig själv slå ut de uppfattningar som konkurrerar med det rådande samhällssystemet för att det inte ständigt ska finnas en konflikt. Hos Oakeshott är emellertid konflikten som påtalats tidigare, inte en ofrånkomlig aspekt av samhället. Oakeshott är istället kritisk till konflikter, och det är det politiska styrets primära uppgift att motverka dem. Om samhället inte är konfliktfyllt så måste det istället vara självreglerande alternativt enhetligt. Båda dessa samhällssyner är som tidigare nämnts en del av moderniteten, snarare än en kritik av densamma och likheterna med postmodernismen saknas därmed här.

Vidare uttalar Oakeshott sig även flertalet gånger om människans förutsättningar och om hennes sinne på ett generaliserande sätt som är svårförenlig med postmodernismen. Detta sker exempelvis i form av den redan påtalade synen på människans förhållande till förändring. Förändring är något

som alla som ser klart på det de har, skulle vara tveksamma till, endast den ouppmärksamme välkomnar förändring (Oakeshott 1962, 170-171). Detta ter sig nästan som ett metanarrativ, som alla människor är bundna att leva under, men Lyotard och postmodernismen skulle rimligtvis vara tveksamma inför en sådan övergripande sanning. Utöver att det endast är de små narrativen som är giltiga och att generaliseringar av detta slag därmed är omöjliga så finns det även här en negligerad maktaspekt. Ett verkligt erkännande av pluraliteten så som den återfinns hos Lyotard, men i än högre grad hos Butler och Foucault, vore att se människors olika förhållande till förändring. Eftersom maktrelationer alltid är inbyggda i språket, så borde förändring rimligtvis ses som något på samma gång positivt och negativt av olika grupper i samhället.

Sammantaget måste Oakeshotts konservatism ses som innefattande en enhetlig syn på samhället snarare än ett pluralistiskt. Förvisso påpekar Oakeshott att olika viljor är i konflikt, men dessa ska inte förstås som lika giltiga eftersom en del av hans imperativ ligger i att motverka konflikterna som dessa är orsaken till.

5.5 Subjektet

Michael Oakeshotts syn på subjektet och vad han tillskriver dess förmåga att verka utan påverkan från den sociala kontexten är inte på något ensidigt sätt tydligt. Stundtals påtalar han det sociala nät som subjektet ofrånkomligt påverkas av, medan han i andra delar av texten avslöjar en syn på subjektet som i högsta grad autonom.

5.5.1 Flytande

Som ovan visats är Michael Oakeshotts syn på förändring klart negativ. Oakeshott menar att den konservatives primära syfte är att bevara subjektets identitet, vilket förändringen är ett existentiellt hot mot. (Oakeshott 1962, 169-171). Men detta ska inte förstås som ett sätt att konservera något på grund av dess naturlighet. Subjektet är precis lika instabilt som allt annat menar Oakeshott, vad han emellertid är intresserad av är att bevara subjektets nuvarande temporala identitet (Oakeshott 1962, 174). Här blir polemiken mellan postmodernismen och konservatismen till viss del förståelig om man förstår den förra som en fortsättning på modernitetens ständiga framåtrörelse. Att bevara subjektets identitet i dess form kan inte sägas vara överensstämmande med varken Lyotard, Foucault eller Butler. Dessa vidgar snarare perspektivet på vad ett subjekt kan vara och möjliggör därmed förändring. Den tveksamhet som ovan påtalats rörande hur de därmed tycker att subjektet bör förändras är otydligt. Samtidigt så finns det i Oakeshotts text en tydlig likhet med dessa postmoderna tänkare i synen på subjektet som socialt konstruerat, flytande och föränderligt.

5.5.2 Autonom eller begränsat

En annan aspekt av subjektet rör huruvida det är autonomt eller om dess handlingsutrymme är begränsat av det sociala nät som den lever i. Om postmodernitetens subjekt har en fri vilja är inte fullt ut klargjort och att definitivt definiera graden av autonomitet ter sig näst intill omöjligt.⁸ Som påtalats ovan menar emellertid både Lyotard och Butler att denna fria vilja är skarpt begränsad, framför allt av språkets funktionalitet samt av institutionerna som maktpåverkan reproduceras genom. Hos Oakeshott finns det även på denna punkt en tvetydighet, den autonoma individen samt en mer begränsad, socialt konstruerad identitetsposition är på samma gång närvarande i texten.

Oakeshott menar att våra handlingar är en produkt av anpassningar gentemot varandra i ett socialt spel, så som Plotica (2013, 49) påpekat i och med likheterna gentemot Wittgenstein. Men dessa begränsningar är hos Oakeshott till synes bara en del av vad subjektet utgörs av. Bakom den sociala anpassningen finns det hos människan en kärlek till att ”making choices for themselves” (Oakeshott 1962, 185). Detta talar snarare för Ploticas läsning av Oakeshott som lyfter fram det individuella aktörskapet. Enligt en sådan förståelse av Oakeshott är denna kärlek till att fatta egna beslut möjlig på grund av att språkspelen alltid innefattar en vidgning av tillåtna drag (Plotica 2013, 65-67). Subjektets autonomitet och gränsen mot de sociala begränsningarna går alltså mellan språkspelens regler och möjligheten att vidga dessa. Språkspelen med dess regler är nödvändiga för att vi över huvud taget ska kunna kommunicera med varandra, men subjektet har alltid en möjlighet att inte bryta, men vidga vad som är tillåtet inom det specifika språkspellet. Detta förklarar att betoningen på det begränsade subjektet å ena sidan, och individen med ett aktörskap å andra sidan, pendlar i texten. I de episoder av texten där Oakeshott berör statens, eller styrets roll är det autonoma subjektet mer framträdande. I de textavsnitt som berör den konservativa attityden är subjektets formning genom sitt sociala sammanhang i högre grad betonade. I styret av en politisk enhet bör subjektet vara försiktig med sitt aktörskap, även om hon alltid i någon mån är begränsad av de regler som språkspelen utgörs av. Utöver uppmaningen till försiktighet i styret av den politiska enheten finns det alltså här en tydlig likhet med postmodernismens aktörskap. Subjektet är tydligt begränsat, men samtidigt innehavande av någon form av aktörskap.

⁸ Michel Foucault ägnade en stor del av sin senare textproduktion åt att försöka förstå frågan om vad som blir kvar av subjektet om man bortser från alla diskursiva fält, se exempelvis *Technologies of the self: a seminar with Michel Foucault* (1988).

6 Slutsats

Vilka uttryck för postmodernism finns det då i Michael Oakeshotts konservatism? Är några substantiella likheter mellan postmodernism och konservatism skönjbara i efterkrigstidens mest framstående konservativa tänkare? I min analys av Oakeshotts ”On being conservative” (1962) har jag visat på både likheter och skillnader i aspekterna som tidigare har betraktats som beröringspunkter mellan idétraditionerna. Nedan följer en kortare slutsats utifrån Oakeshotts text om huruvida de tre likheterna återfinns där. Därefter följer en mer övergripande reflektion som problematiserar likheterna framför allt utifrån den påverkan dessa drag har på varandra, samt utifrån den artskillnad som föreligger mellan postmodernismen och konservatismen som begrepp. Vidare föreslår jag en förståelse av polemiken mellan postmodernismens och konservatismens efterträdare grundad på de skillnader som genom min analys har framkommit. Slutligen föreslås några möjliga riktlinjer för vidare forskning.

6.1 Konstruktivistiska drag

När det kommer till de konstruktivistiska dragen inom postmodernismen så finns dessa till viss del i Oakeshotts text. Det rör framför allt kunskap och dess historiska betingelser. Kunskapen är historiskt konstruerad i någon mån, men detta behöver inte hos Oakeshott gälla all kunskap. Det finns en grundläggande skillnad i postmodernismens uppfattning om kunskap och det synsätt som framkommer hos Oakeshott. Michael Oakeshott är intresserad av det empiriskt verkningfulla. Huruvida kunskapen härrör ur ett ogrundat metanarrativ är därmed ointressant, vilket öppnar för möjligheten att Oakeshotts syn på sanning och kunskap inte alls är konstruktivistisk i grunden.

6.2 Pluralistiska drag

Oakeshotts pluralistiska drag framkommer i hans motstånd mot möjligheten att partikulära intressen tar makten över samhället. Likt de konstruktivistiska dragen rör detta sig emellertid om det konkret iakttagbara. Hos Oakeshott finns det en pluralism av olika uppfattningar hos människor, men det finns inget konstaterande om att alla dessa uppfattningar egentligen är lika giltiga. Detta kan göra det lättare att förstå hur det samtidigt framkommer i hans text vissa totaliserande drag. På dessa platser i texten uttalar han sig om människorna som en helhet, vars

förutsättningar i grund och botten är likartade. På så sätt är Oakeshott på ett mer grundläggande sätt totaliserande i sin syn på samhället. Detta ter sig synnerligen förvånande i och med uppfattningen av moderniteten som ett perspektiv på samhället som just enhetligt.

6.3 Subjektets drag

Vad det gäller Oakeshotts syn på subjektet så kan det konstateras att det framför allt är flytande. Det konstitueras av det sociala nät som det befinner sig i på ett likartat sätt som hos Lyotard och det är därmed potentiellt sett i ständig förändring. Detta kan till stor del förstås utifrån den idéhistoriska beröringspunkten som Wittgenstein utgör. Den sociala väv som människan lever i gör att hon hela tiden tvingas anpassa sig till det språkliga nät som har olika former beroende på vilket spel det är som spelas. Hos Oakeshott finns det emellertid en vilja till att bevara subjektets nuvarande form. Här bryter han på ett tydligt sätt med de postmoderna texternas performativitet som snarare eleverar subjektets föränderlighet.

Vad det gäller subjektets aktörskap kontra dess begränsningar är det svårare att precisera. Aktörskapet kommer fram i ungefär lika hög grad hos Oakeshott som det gör hos Lyotard och Butler. Sammanfattningsvis kan det emellertid konstateras att det finns tydliga likheter i synen på begränsat aktörskap hos postmodernismen och konservatismen så som dessa tar sig uttryck hos Oakeshott, Lyotard, Foucault och Butler.

6.4 Artskillnad och historiska processer

Postmodernismen vill säga något om epistemologi och grunderna för vår kunskap. Oakeshott är inte den typen av tänkare, och det är inte hans intention att göra någon undersökning av den typ som de postmoderna tänkarna gör. På samma sätt är hans syfte olikartat i att han verkar inom en politisk-ideologisk tradition där handlingsförslag är en central del av syftet med hans text. Imperativet saknas i de texter av postmoderna tänkare som jag har lyft fram i den här undersökningen. Vad som däremot kan skönjas mellan raderna i både Oakeshotts och de postmodernas texter är en inställning gentemot historien. Oakeshott ser nuet, som en produkt av historien, på ett positivt sätt. Traditionen är något värdefullt och som en förlängning av nuet måste Oakeshott sägas vara positiv till de historiska processer som frambringat detta. De postmoderna tänkarna är i högre grad negativa till densamma. Deras syfte är att visa på hur nuet bara är en av flera möjliga verkligheter och hur historien är fylld av diskontinuiteter. Implicit finns det så klart i detta en möjlighet till förändring, vilket kan förklara varför postmodernismen har tolkats som innehavande ett imperativ. Detta imperativ

skulle kunna sägas likna det som karaktäriserar moderniteten enligt Bell (1979, 50-51), det vill säga en ständig tro på framsteg.

6.5 Svaret

De postmoderna drag som återfinns hos Michael Oakeshott rör framför allt synen på subjektet. Utöver detta finns det även vissa konstruktivistiska drag som på ett ytligt plan är närvarande hos Oakeshott, om än inte nödvändigtvis på något mer djuplodande sätt. Det pluralistiska perspektivet är emellertid desto mer frånvarande hos Oakeshott. Eftersom dessa tre aspekter av den postmodernistiska teorin är sammankopplade med varandra ger avsaknaden av pluralitet relativt stora konsekvenser för åtminstone de konstruktivistiska likheterna.

Avsaknaden av pluralistiska sanningar resulterar med nödvändighet i att ett bakomliggande metanarrativ måste finnas hos Oakeshott. Om den epistemologiska grunden inte är pluralistisk så måste det finnas en sanning som får sin legitimitet någonstans ifrån. Ett bakomliggande axiom måste på så sätt styrka en enskild sanning framför andra sanningar för att inte flera sanningar ska vara giltiga samtidigt. *On being conservative* (1962) ska därmed inte förstås som enbart icke-talande angående bakomliggande metanarrativ. Även om någon explicit metafysisk sanning inte används för argumentationen så krävs detta för att förstå hur samhället kan vara icke-pluralistiskt och de konstruktivistiska dragen rör då snarare om vilken sanning som finns för handen, snarare än huruvida det faktiskt finns någon sanning. Vår kunskap är möjligtvis konstruerad, men det innebär inte att vi inte kan nå en annan faktisk, objektiv, kunskap enligt Oakeshott.

Likheterna som kvarstår handlar därmed främst om subjektet som flytande och i någon mån begränsat genom det sociala nät som omger den. Utöver detta är beröringspunkterna ytliga och består framför allt i en generell polemik mot moderniteten. Teorin om postmodernismens och konservatismens likheter kan därmed ses som relativt ogrundad utifrån Oakeshotts text. Detta gör att teorin som helhet framstår som relativt svag då Oakeshott är den mest representativa teoretikern för den konservativa idétraditionen och han om någon bör täckas in av teorin för att den ska ses som giltig.

Den aversion som finns mellan företrädare för postmodernismen och konservatismen trots likheterna som tidigare forskning har påtalat är därmed mer förståelig. Polemiken mellan dem kan till viss del förstås utifrån den skilda synen på samhället och på kunskap som konstruerad och pluralistisk kontra fast och enhetlig. Min analys visar utöver detta även på en skild syn på den historiska processen. Dessa aspekter tillsammans med den eventuella ivran efter förändring som följer av de postmoderna idéerna är förmodligen de avgörande faktorerna för att förstå polemiken mellan dessa två modernitetskritiska röster.

6.6 Framåt

Den statsvetenskapliga politisk-teoretiska forskningen skulle framledes kunna ytterligare fördjupa diskussionen kring huruvida det finns några likheter i synen på subjektet. En mer grundläggande analys av enbart denna aspekt kunna göras utifrån det Michael Oakeshott skrivit om mänsklig aktivitet. På ett mer övergripande plan skulle inspiration och kunskap kunna hämtas från den på senare år framgångsrika neurofysiologiska forskningen. Statsvetenskapliga studier skulle genom att lyfta in den vetenskap som produceras om subjektet inom den neurofysiologiska disciplinen kunna konkretisera och finna nya perspektiv på hur det politiska subjektet ska betraktas. En sådan sammanbindning skulle även kunna användas för att vidga modernitetens syn på vad politiken riktar sig emot för enhet. Individerna skulle därigenom kunna få en ny innebörd och i förlängningen skulle en ny politik kunna formuleras med detta som utgångspunkt.

7 Referenser

- Bell, Daniel. 1979. *The cultural contradictions of capitalism*. 2. uppl. London: Heinemann Educational Books.
- Bergström, Göran, Boréus, Kristina. 2012. Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. I Göran Bergström och Kristina Boréus (red.). *Textens mening och makt*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 13-48.
- Bergström, Göran, Boréus, Kristina. 2012. Idé- och ideologianalys. I Göran Bergström och Kristina Boréus (red.). *Textens mening och makt*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 139-176.
- Bergström, Göran, Boréus, Kristina. 2012. Diskursanalys. I Göran Bergström och Kristina Boréus (red.). *Textens mening och makt*. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur AB, 307-352.
- Burke, Edmund. 1968 [1790]. *Reflections on the revolution in France*. London: Penguin Books.
- Butler, Judith. 1992. Contingent foundations: Feminisms and the question of 'Postmodernism'. I Judith Butler och Joan Wallach Scott (red.). *Feminists theorize the political*. New York: Routledge, 3-21.
- Derrida, Jacques. 1986. Declarations of independence. *New political science* 7 (1): 7-15.
- Devigne, Robert. 1994. *Recasting Conservatism: Oakeshott, Strauss, and the response to postmodernism*. New Haven: Yale University Press.
- Ehrencrona, Olof. 2016. "Konservatism" i *Nationalencyklopedin*. Tillgänglig: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/konservatism>. Hämtdatum: 2016-12-15.
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Osvarsson, Henrik och Wängnerud, Lena. 2012. *Metodpraktikan*. 4. uppl. Stockholm: Norstedts Juridik AB.
- Foucault, Michel. 1972. History, discourse and discontinuity. *Salmagundi* 20 (3): 225-248.
- Foucault, Michel. 1977. *Language, counter-memory, practice*. Ithaca: Cornell University Press.
- Foucault, Michel. 1988. *Technologies of the self: a seminar with Michel Foucault*. Amherst: University of Massachusetts Press.
- Foucault, Michel. 2001. *Vansinnets historia under den klassiska epoken*. 5. uppl. Lund: Arkiv förlag.
- Foucault, Michel. 2002. *Vetandets arkeologi*. 2. uppl. Lund: Arkiv förlag.
- Habermas, Jürgen. 1985. Modernity – An incomplete project. I Hal Foster (red.). *Postmodern Culture*. London: Pluto Press, 3-15.
- Kant, Immanuel. 1997 [1784]. *Foundations of the metaphysics of morals*. 2. uppl. Upper Saddle River: Prentice-hall Inc.

- Laclau, Ernesto, Mouffe, Chantal. 2008. *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Göteborg/Stockholm: Glänta roduktion/Vertigo förlag.
- Lawler, Peter Augustine. 2002. Conservative postmodernism, postmodern conservatism. *Intercollegiate review* 38 (1).
- Liedman, Sven-Eric. 2015. *Karl Marx. En biografi*. Stockholm: Albert Bonniers förlag.
- Liotard, Jean-François. 1983 [1979]. *The postmodern condition: A report on knowledge*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Nationalencyklopedin. 2016. "Michael Oakeshott". Tillgänglig: <https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/oakeshott-michael>. Hämtad: 2016-12-20
- Oakeshott, Michael. 1962. *Rationalism in politics and other essays*. London: Methuen & Co.
- Ohlsson, Jonas, Oscarsson, Henrik och Solevid, Maria. 2015. *Ekvilibrium*. SOM-rapport: 66. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs Universitet.
- Pilbeam, Bruce. 2001. Conservatism and postmodernism: consanguineous relations or 'different' voices? *Journal of political ideologies*. 6 (1): 33-54.
- Plotica, Luke Philip. 2013. "This is simply what I do": Wittgenstein and Oakeshott on the practices of individual agency. *The review of politics*. 75 (1): 45-68.
- Scruton, Roger. 2015. *Fools, frauds and firebrands*. London: Bloomsbury
- Scruton, Roger. 1980. *The meaning of conservatism*. London: Penguin Books.
- Singh, Manmohan. 2010. Discourse of postmodernism: Complicity or resistance. *The international journal of the humanities*. 8 (7): 215-225.
- Wittgenstein, Ludwig. 1992 [1953]. *Filosofiska undersökningar*. Falun: Bokförlaget Thales.